

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
DEPARTAMENTUL DREPT INTERNAȚIONAL ȘI EUROPEAN

CICLUL II: MASTER PROFESIONAL

“Drept Internațional”

CURRICULUMUL
la disciplina
PRINCIPIILE APLICĂRII CONVENȚIEI EUROPENE
A DREPTURILOR OMULUI ÎN ORDINEA JURIDICĂ INTERNĂ

Ciclul II, Master

AUTOR:
Diana SÂRCU, doctor habilitat în drept,
Conferențiar universitar

CHIȘINĂU – 2020

APROBAT
la ședința Departamentului

Șef Departament _____

I. PRELIMINARII

Actualitatea problemelor ridicate de respectarea imperioasă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului astfel cum sunt enunțate în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, tendința și aspirația Republicii Moldova spre consolidarea democrației și implementarea idealurilor democratice degajate în cadrul Consiliului Europei, condiționează scopul studiului de față.

Considerăm că acest domeniu de cercetare a atins maturitatea unei ramuri distincte și necesită un studiu separat din următoarele considerente. În marea majoritate a statelor-membre ale Consiliului Europei, Convenția Europeană constituie izvor de drept intern, fiind de aplicare directă. Timp de 70 de ani de la adoptarea Convenției Europene (1953), atât fostele Comisie și Curte Europeană a Drepturilor Omului, cât și actuala Curte au dezvoltat o impresionantă jurisprudență, care a fixat anumite standarde și noțiuni autonome în materia drepturilor omului și libertăților fundamentale protejate de Convenția Europeană. Aceste standarde, noțiuni și principii, chiar dacă formal nu sunt obligatorii, sunt respectate de noua Curte Europeană a Drepturilor Omului potrivit principiilor dezvoltării coerente a jurisprudenței și a securității juridice și, prin urmare, ar trebui respectate de jurisdicțiile naționale, pentru ca apoi să nu se revină asupra autorității lucrului judecat și a se evita încălcări ale Convenției Europene. Republica Moldova a semnat și ratificat Convenția Europeană și Protocoalele sale adiționale, care sunt în vigoare pentru statul nostru din 12 septembrie 1997. Respectiv din această dată Convenția se atașează dreptului intern și trebuie cunoscută și respectată.

Aceste considerente sunt dictate nu în ultimul rând și de art. 4 al Constituției Republicii Moldova și de hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldovei privind aplicarea în practica judiciară de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, nr.17 din 19.06.2000.

În fine, potrivit Raportului Comitetului Director pentru Drepturile Omului (CDDH) al Consiliului Europei nr. CDDH (2003)018 din 2 iulie 2003, punctul 4, (i) (Decizia nr.9), § 20-23, statelor li se recomandă să asigure ca studierea standardelor în materia drepturilor omului, în special a Convenției și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, să figureze în programele de învățământ destinate profesiunilor juridice. Mai mult ca atât, în conformitate cu anexa V a Raportului, intitulată: *Avizul CDDH asupra intenției Comitetului de Miniștri cu privire la fezabilitatea unei programe europene de educare în materia drepturilor omului*, se recomandă integrarea de către toate statele-membre a unei programe, care ar asigura studierea Convenției Europene a Drepturilor Omului și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, în cadrul cursurilor universitare de pregătire profesională, în primul rând a judecătorilor și altor profesioniști juridici.

Pentru aceste rațiuni susținem ideea introducerii unui curs universitar obligatoriu pentru studierea Convenției Europene a Drepturilor Omului, inițial pentru studenții având o specializare în drept internațional cu perspectivă largirii audienței.

II. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Codul disciplinei din planul de studii	Denumirea disciplinei	Responsabil de disciplină	Semestrul	Total ore				Evaluarea	Nr. de credite	
				Total	inclusiv					
					C	S	L			LI
S.01.A.05	Principiile aplicării CEDO în ordinea juridică internă.	Diana Sârcu	I	150	15	30	-	105	Ex	5 cr.

C- curs

S- seminarii

L-laborator

LI – lucru individual

Unități de conținut și repartizarea orientativă a orelor

Nr. d/o	Unități de conținut	Ore		
		Curs	Seminar	Lucrul individual
1.	Natura juridică a CEDO	2 ore	4 ore	16 ore
2.	Drepturile și libertățile protejate de CEDO	2 ore	4 ore	18 ore
3.	Definirea principiilor de aplicare a CEDO	2 ore	4 ore	11 ore
4.	Principiul proporționalității	2 ore	4 ore	18 ore
5.	Marja de apreciere a statelor	2 ore	4 ore	10 ore
6.	Noțiuni autonome degajate în jurisprudența CtEDO	2 oră	2 ore	10 ore
7.	Principiul subsidiarității mecanismului european de protecție a drepturilor omului	2 ore	4 ore	10 ore
8.	Principii de executare a hotărârilor CtEDO	2 ore	4 ore	12 ore
Total		15 ore	30 ore	105 ore

III. COMPETENȚE

- Capacitatea de a aplica eficient hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului în ordinea juridică internă;
- Capacitatea de a discuta și dezbate din perspectivă a celui care a ratificat Convenția europeană a drepturilor omului diferite puncte de vedere și articularea lor în scopul de a propune soluții rezonabile de compatibilitate;
- Capacitatea de a lua motivat deciziile juridice pe baza jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului;
- Capacitatea de exprimare scrisă și orală, într-un limbaj tehnic juridic, folosind clar terminologia Convenției europene a drepturilor omului;
- Capacitatea de a acționa convins și hotărât în apărarea intereselor persoanelor reprezentate, invocând jurisprudența Curții Europene;
- Capacitatea de a lua decizii orientate spre perfecționarea sistemului de drept pentru a facilita o mai bună integrare a Convenției europene în ordinea juridică internă.

IV. OBIECTIVE GENERALE

Cunoaștere și înțelegere

- să cunoască cadrul instituțional de funcționare a mecanismului european de protecție a drepturilor omului
- să definească și să explice geneza și natura Convenției Europene a Drepturilor Omului
- să distingă principalele aspecte ale protecției oferite de CEDO
- să determine principiile de aplicare a CEDO
- să realizeze o prezentare calitativă a principiului proporționalității
- să identifice situații de recurgere la marja de apreciere a statelor
- să însușească practic - aplicativ regulile de bază în domeniile studiate ale dreptului material al CEDO
- să formeze deprinderi de abordare metodică a noțiunilor, conceptelor, teoriilor și principiilor care reflectă domeniul Convenției Europene a Drepturilor Omului
- să identifice și să utilizeze motoarele de căutare a jurisprudenței CEDO
- să utilizeze tehnologiile informaționale în procesul de prezentare a materialului.

Aplicare

- să interpreteze și să întocmească comentarii asupra drepturilor protejate de CEDO și Protocoalele sale
- să aplice cunoștințele dobândite la soluționarea spețelor din domeniul respectiv
- să utilizeze corect și adecvat jurisprudența Curții EDO din domeniu
- să distingă diferite categorii de drepturi și libertăți protejate de CEDO
- să stabilească corelațiile dintre dreptul intern și cel al CEDO
- să ilustreze problemele actuale ale justiției europene în materia drepturilor omului
- să depisteze incompatibilitățile legislației interne cu CEDO pe baza jurisprudenței vs Moldova.

Integrare

- să elaboreze proiecte de cercetare științifică în domeniul dreptului material al CEDO
- să elaboreze noi concepții referitoare la statutul juridic al persoanei fizice în dreptul internațional
- să determine prioritățile cercetării științifice în dependență de actualitatea și complexitatea problemelor ce țin de domeniul drepturilor omului
- să proiecteze obiective pentru o activitate științifică în domeniul CEDO
- să demonstreze deschidere față de schimbările în sistemul dreptului european al drepturilor omului în concordanță cu ritmul schimbărilor din cadrul societății pan-europene
- să evalueze particularitățile dreptului internațional al drepturilor omului în raport cu cel intern

- să facă pronosticuri asupra evoluției CEDO în corelația cu evoluția comunității internaționale
- să construiască diferite tipuri de soluții la principalele probleme de încălcare a drepturilor omului în ordinea juridică internă
- să dezvolte tehnici și deprinderi de aplicare în dreptul intern a hotărârilor Curții EDO
- să propună un sistem permanent și eficient de remediere a încălcărilor denunțate de persoane particulare
- să formuleze propuneri de *lege ferenda* în contextul aproximării legislației interne la standardele europene

V. OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI CONȚINUTURI

Subiectul 1. NATURA JURIDICĂ A CEDO	
Obiective	Unități de conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> - Să definească și să explice geneza și natura CEDO; - Să identifice etapele evoluției cadrului normativ al mecanismului european de protecție și garanție a drepturilor omului; - Să stabilească legătura dintre CEDO și Consiliul Europei; - Să argumenteze necesitatea modificării mecanismului de control jurisdicțional prin Protocoalele 11 și 14. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Apariția și evoluția cadrului normativ al mecanismului european de protecție și garanție a drepturilor omului ▪ Consiliul Europei ▪ Elaborarea și adoptarea Convenției europene a drepturilor omului ▪ Rezervele la Convenția europeană ▪ Raportul dintre Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Consiliul Europei

Subiectul 2. CONȚINUTUL ȘI STRUCTURA CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI	
Obiective	Unități de conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> - Să determine conținutul CEDO - Să explice structura CEDO - Să identifice categoriile de drepturi și libertăți protejate de CEDO; - Să determine principiile și criteriile de delimitare a drepturilor absolute de cele calificate; - Să selecteze categoriile de drepturi și libertăți din Protocoalele adiționale; - Să evalueze gradul de protecție oferit de CEDO și Protocoalele adiționale fiecărei categorii. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arhitectura CEDO ▪ Drepturile absolute ▪ Drepturile calificate ▪ Protecția oferită de Protocoalele adiționale

Subiectul 3. DEFINIREA PRINCIPIILOR DE APLICARE A CEDO	
Obiective	Unități de conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> - Să deosebească categoriile de obligații ale statului în privința asigurării și respectării drepturilor protejate de CEDO; - Să selecteze metodele de interpretare a CEDO; - Să utilizeze principiile de aplicare a CEDO în procesul soluționării spețelor; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metode de interpretare a Convenției ▪ Principii de aplicare a Convenției ▪ Obligații pozitive și negative ale statului ▪ Noțiuni autonome degajate de Curtea Europeană

<ul style="list-style-type: none"> - Să identifice noțiunile autonome degajate de Curtea Europeană în jurisprudența sa; - Să argumenteze necesitatea efectului direct al CEDO în ordinea juridică internă. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Efectul direct în ordinea juridică internă
--	--

Subiectul 4. PRINCIPIUL PROPORȚIONALITĂȚII	
Obiective	Unități de conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> - Să definească conținutul principiului proporționalității; - Să explice elementele triplului test al unei ingerințe; - Să stabilească sfera dreptului la viață; - Să identifice cazurile de imixtiune justificată în exercitarea dreptului la viață; - Să evalueze testul de proporționalitate în exercitarea drepturilor și libertăților calificate; - Să argumenteze necesitatea ingerinței în exercitarea drepturilor calificate în lumina jurisprudenței Curții EDO; - Să definească libertatea de întrunire și asociere; - Să identifice jurisprudența pertinentă a Curții EDO de aplicare a principiului proporționalității 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Definirea principiului proporționalității ▪ Aplicarea principiului proporționalității: triplul test al ingerinței ▪ Aplicarea restrictivă a principiului proporționalității: dreptul la viață ▪ Aplicarea extensivă a principiului proporționalității: drepturile calificate

Subiectul 5. MARJA DE APRECIERE A STATELOR	
Obiective	Unități de conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> - Să definească marja de apreciere a statului; - Să determine conținutul și sfera noțiunii de marjă de apreciere; - Să identifice întinderea aplicabilității marjei de apreciere a statelor în domeniul vieții private și de familie; - Să estimeze efectele marjei de apreciere a statelor în domeniul libertății religioase; - Să selecteze jurisprudența pertinentă a Curții EDO în spețele de recunoaștere a marjei de apreciere a statelor. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Definirea marjei de apreciere a statelor ▪ Limitele marjei de apreciere a statelor ▪ Recunoașterea marjei de apreciere a statelor în domeniul vieții private și de familie ▪ Recunoașterea marjei de apreciere a statelor în domeniul libertății religioase

Subiectul 6. NOȚIUNI AUTONOME DEGAJATE ÎN JURISPRUDENȚA CEDO	
Obiective	Unități de conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> - Să identifice domeniile de protecție în care Curtea a degajat noțiuni autonome - Să stabilească modalitatea în care Curtea EDO face trimitere punctuală la 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Domenii în care Curtea EDO a degajat noțiuni autonome ▪ Domenii în care Curtea EDO face trimitere

<p>dreptul intern;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Să argumenteze necesitatea degajării noțiunilor autonome - Să propună principalele standarde ale interdicției torturii; - Să constate soluțiile Curții pe tehnicile de tortură; - Să proiecteze conținutul și întinderea sferei de protecție a dreptului de proprietate. 	<p>punctuală la dreptul intern</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tortura și tratamentul inuman și degradant: noțiuni autonome ▪ Dreptul de proprietate: noțiuni autonome ▪ Dreptul la căsătorie: trimitere la dreptul intern
--	--

Subiectul 7. PRINCIPIUL SUBSIDIARITĂȚII MECANISMULUI EUROPEAN DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI	
Obiective	Unități de conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> - Să definească principiul subsidiarității - Să determine natura recursului la Curtea EDO; - Să identifice condițiile de realizare a dreptului de recurs; - Să stabilească jurisprudența Curții EDO în materie de admisibilitate; - Să clasifice condițiile de admisibilitate a cererilor adresate Curții; - Să întocmească un proiect de eventuală cerere adresată Curții; - Să recomande chestiuni care ar trebui incluse în textul cererii; - Să proiecteze conținutul și întinderea sferei de protecție a dreptului la un proces echitabil în contextul subsidiarității; - Să constate jurisprudența Curții 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Definirea principiului subsidiarității ▪ Natura recursului la Curtea Europeană a Drepturilor Omului ▪ Condițiile de admisibilitate ce țin de procedură ▪ Dreptul la un proces echitabil ▪ Dreptul la un recurs efectiv

Subiectul 8. PRINCIPII DE EXECUTARE A HOTĂRĂRILOR CTEDO	
Obiective	Unități de conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> - Să cunoască momentul intrării în vigoare a hotărârilor Curții; - Să definească hotărârile pilot; - Să identifice domeniile în care Curtea a recurs la hotărârile pilot; - Să elucideze condițiile care justifică satisfacție echitabilă; - Să estimeze cuantumul necesar al despăgubirilor pentru satisfacția echitabilă acordată de Curte; - Să recomande măsuri întreprinse în vederea executării cât mai rapide și eficiente a hotărârii Curții. - Să propună modificări în legislația electorală a Republicii Moldova pentru o mai bună executare a hotărârilor Curții. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hotărârea definitivă a Curții EDO ▪ Hotărâri pilot ▪ Conceptul de satisfacție echitabilă ▪ Executarea hotărârii Curții EDO în ordinea juridică internă

VI. LUCRUL INDIVIDUAL

<i>Nr.</i>	<i>Produsul preconizat</i>	<i>Strategii de realizare</i>	<i>Criterii de evaluare</i>	<i>Termen de realizare</i>
1.	Indice jurisprudențial	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fiecare student își alege un domeniu protejat de Convenție 2. Cercetează un lot de cca 20-25 spețe pertinente domeniului ales 3. Fiecare speță este sintetizată și introdusă în compendiu după anumite cuvinte-cheie convenite în prealabil în echipa de cercetare 4. Compilarea întregului proiect într-o ordine convenită în echipă. 	<ul style="list-style-type: none"> -Lucru în echipă -Gradul de cuprindere a domeniului -Variatatea jurisprudenței identificare per domeniu 	Sfârșitul cursului
2.	Portofoliu „Dreptul la viață”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elaborarea conținutului portofoliului: <ul style="list-style-type: none"> - Reglementările naționale - Momentul începerii - Momentul sfârșitului - Degajările jurisprudențiale. 2. Acumularea informației tematice pentru fiecare element din conținutul portofoliului. 3. Elaborarea tezelor pentru prezentare. 4. Prezentarea rezultatelor. 	<ul style="list-style-type: none"> -Plenitudinea surselor -Credibilitatea surselor -Corespunderea tezelor elaborate cu conținutul materialelor acumulate - Originalitatea prezentării - Volum 45 min de prezentare 	2 săptăm.
3.	Portofoliu “Noțiuni autonome”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elaborarea conținutului portofoliului: <ul style="list-style-type: none"> -Identificarea articolelor -Identificarea categoriilor -Selectarea jurisprudenței Curții 2. Acumularea informației tematice pentru fiecare element din conținutul portofoliului. 3. Elaborarea tezelor pentru prezentare. 4. Prezentarea rezultatelor. 	<ul style="list-style-type: none"> -Plenitudinea surselor -Credibilitatea surselor -Corespunderea tezelor elaborate cu conținutul materialelor acumulate - Originalitatea prezentării - Volum 45 min de prezentare. 	1 săptăm.
4.	Portofoliu „Hotărârile pilot”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elaborarea conținutului portofoliului: <ul style="list-style-type: none"> -Contextul apariției conceptului - Domenii în care Curtea EDO a recurs la hotărâi pilor - Specificul executării 2. Acumularea informației tematice pentru fiecare element din conținutul portofoliului. 3. Elaborarea tezelor pentru prezentare. 4. Prezentarea rezultatelor. 	<ul style="list-style-type: none"> -Plenitudinea surselor jurisprudențiale -Credibilitatea surselor -Corespunderea tezelor elaborate cu conținutul materialelor acumulate - Originalitatea prezentării - Volum 60 min de prezentare 	1 săptăm.
5.	Proiect de cercetare „Aplicarea	<ol style="list-style-type: none"> 1.Elaborarea etapelor cercetării: 2. Documentarea argumentelor avansate în cadrul fiecărei etape. 	<ul style="list-style-type: none"> -Actualitatea suportului utilizat -Profunzimea 	15 zile

	CEDO în situații excepționale”	3. Degajarea conținutului reflecțiilor pentru fiecare etapă 4. Susținerea rezultatelor și concluziilor proprii	cercetărilor -Convingerea argumentării -Coerența concluziilor -Nivelul academic de prezentare - Volum 15 min de prezentare.	
8.	Fișier tematic „Funcționarii de stat”	- Identificarea jurisprudenței - Selectarea jurisprudenței - Conturarea evoluțiilor în materie - Rezumarea jurisprudenței - Stabilirea sintetică a principalelor principii de aplicare	- Gradul de percepție a principiilor jurisprudențiale - Nivelul de sistematizare jurisprudențială - Nivelul academic de redactare - Caracter analitic - Volum 10-15 pagini.	10 zile

VII. BIBLIOGRAFIA SELECTIVĂ

1. Bîrsan C., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, Ediția II, București, Beck, 2010.
2. Chiriță R., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, București, Beck, 2008.
3. Poalelungi M., Splavnic S., *Extraterritorialitatea Convenției europene a drepturilor omului: obligații pozitive și negative*, Chișinău, 2014.
4. Poalelungi M. *Convenția europeană a drepturilor omului: obligații pozitive și negative*, Chișinău, 2015.
5. Sârcu D., *Accesul la Curtea Europeană a Drepturilor Omului: condiții de admisibilitate*, Centrul de Drept, Chișinău, 2001.
6. Sârcu D. ș.a., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și recomandări*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017.
7. Sârcu D. ș.a., *Indice tabelar, Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova, 13 decembrie 2001-31 decembrie 2018*, Chișinău, 2019.
8. Sârcu Diana, *Metode de interpretare a Convenției europene a drepturilor omului*, Avocatul poporului, nr. 1-3, 2002, p. 24-25.
9. Sârcu Diana, *Geneza și natura Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950*, Revista națională de drept, nr. 3, 2003, p.54-56.

.....

Acte normative internaționale.....

1. Statutul Consiliului European, Londra, 5 mai 1949, Tratatul internațional la care Republica Moldova este parte (1990-1998), Monitorul Oficial, Ediție specială, Moldpres, Chișinău, 1999, Volumul 9.
2. Convenția pentru Apărarea Drepturilor și a Libertăților Fundamentale, Roma, 4 noiembrie 1950, inclusiv Protocoalele nr. 1, 4, 6, 7, 12, 13

.....
http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E7126929-2E4A-43FB-91A3-B2B4F4D66BEC/0/Convention_ROM.pdf

.....

Acte normative ale Republicii Moldova

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare din 27 august 1994, Moldpres 1997.
2. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova, nr.1298-XIII din 24 iulie 1997, privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la această convenție, M.O. nr.54-55 din 21 august 1997.
3. Hotărârea Curții Constituționale privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova, Nr.55 din 14 octombrie 1999.